

INFORMACINIS PRANEŠIMAS iš ES narkotikų stebėsenos agentūros Lisabonoje

NAUJI NARKOTIKAI: SUNKU „PATAIKYTI Į JUDANTĮ TAIKINĮ“

„Rinkos naujovės ir išradingas organizavimas – iššūkis kovos su narkotikais politikai“, - teigia EMCDDA

(2009 11 05, LISABONA **NESKELBTI IKI 10.00 VAL. Vidurio Europos laiku/Briuselio laiku**) Pasak **ES narkotikų agentūros (EMCDDA)**, Europoje veikianti sintetinių narkotikų rinka sparčiai kinta ir darosi vis sudėtingesnė. Šiais laikais narkotikų tiekėjai, organizuodami gamybos procesą, produktų asortimentą ir prekybą, yra „itin novatoriški“ ir gebantys greitai prisitaikyti prie kontrolės priemonių. Dar vienas nerimą keliantis reiškinys – vis išradingesnė prekyba nelegalių narkotikų teisėtais pakaitalais (vadinamaisiais „teisėtais kvaišalais“). „Pataikymo į judantį taikinį“ sunkumai apibūdinti **2009 m. metinėje ataskaitoje „narkotikų problema Europoje“**, kurią šiandien Briuselyje paskelbė **EMCDDA**.

ES ankstyvojo įspėjimo sistema leidžia lengviau aptikti naujus narkotikus

ES ankstyvojo įspėjimo sistema – 1997 m. sukurtas greitojo reagavimo mechanizmas – padeda Europai greičiau aptikti nelegalių narkotikų rinkoje pasirodančius naujus narkotikus ⁽¹⁾. Naudojantis šiuo mechanizmu iki šiol aptikta daugiau kaip 90 medžiagų. 2008 m. **ES valstybės narės** per ankstyvojo įspėjimo sistemą **EMCDDA** ir **Europolui** pranešė apie 13 naujų psichoaktyviųjų medžiagų ⁽²⁾. 11 iš šių medžiagų buvo nauji sintetiniai narkotikai, o dvi – augalai (puošnioji vožtė ir kava-kava). Tarp sintetinių narkotikų buvo sintetinis kanabinoidas JWH-018, apie kurį pranešta pirmą kartą. Rūkant jis sukelia panašų poveikį kaip kanapės (žr. toliau „Spice“). Šiandien **EMCDDA** interneto tinklalapyje skelbiamas „narkotikų aprašymas“, skirtas sintetiniams kanabinoidams ⁽³⁾.

Ataskaitoje sakoma, kad, nuo fentanilo pagrindu sukurtų narkotikų (XX a. 9-asis dešimtmetis), fenetilaminų (9-ojo dešimtmečio pabaiga) bei triptaminų (10-asis dešimtmetis) iki piperazinų ir katinono darinių (XXI a. pradžia), „sintetinių kanabinoidų atsiradimas – naujausias narkotikų analogų kūrimo etapas“. Taip pat svarbu paminėti, kad 2008 m., palyginus su ankstesniais metais, mažiau medžiagų, apie kurias pranešta, priklausė pagrindinėms cheminėms grupėms (fenetilaminams, triptaminams ir piperazinams). Šešios iš 13 medžiagų buvo katinono, kato augalo (*Catha edulis*) psichoaktyviosios sudedamosios dalies, dariniai.

Interneto stebėseną – EMCDDA tiria narkotikų rinką internete

Šiuo metu internetas yra pagrindinė prekybos psichoaktyviosiomis medžiagomis vieta, mažmenininkams suteikianti galimybę plačiau visuomenei siūlyti kontroliuojamų narkotikų pakaitalus. Šių metų ataskaitoje pabrėžiama, kad prekyba šiomis „teisėtomis alternatyvomis“ internete organizuojama vis išradingiau, tiekėjams mėginant apeiti narkotikų kontrolę.

Interneto stebėsenos „svarba nustatant naujas tendencijas narkotikų srityje vis didėja“, – sakoma ataskaitoje. 2009 m. **EMCDDA** stebėjo 115 interneto parduotuvių 17-oje Europos šalių. Dauguma nustatytų interneto mažmenininkų buvo įsikūrę **Jungtinėje Karalystėje** (37 proc.), **Vokietijoje** (15 proc.), **Nyderlanduose** (14 proc.) ir **Rumunijoje** (7 proc.).

Internetė siūloma įvairiausių medžiagų – nuo tam tikruose pasaulio kraštuose tradiciškai vartojamų narkotikų iki laboratorijose susintetintų cheminių medžiagų, kurios dar nėra bandytos su žmonėmis. Tarp naujų 2009 m. parduodamų produktų – „vakarėlių tabletės“, kurių sudėtyje yra šiuo metu jau kontroliuojamos medžiagos, benzilpiperazino (BZP) ⁽⁴⁾, teisėtų pakaitalų. Kitos interneto rinkos naujovės – atskirų prekės ženklų kūrimas ir patrauklios pakuotės, iš kurių geriausias pavyzdys yra „Spice“.

Ar „Spice“ yra to, kas mūsų laukia, skonis?

Nuo 2008 m. pradžios „Spice“ prekės ženklu pažymėti produktai, dažnai parduodami kaip smilikalai, yra stebimi naudojantis ankstyvojo įspėjimo sistema. Ant šių produktų pakuočių nurodoma, kad tai – augalinių arba žolinių medžiagų mišinys (gali būti net iki 14 sudedamųjų dalių) ⁽⁵⁾. Neseniai atlikus tyrimus nustatyta, kad kai kuriose siuntose šio produkto sudėtyje buvo ir sintetinių kanabinoidų. Europoje iki 2009 m. spalio mėn. „Spice“ produktuose aptikta JWH-018 ir aštuonių kitų kanabinoidų. Informacijoje apie produktą šios sudedamosios dalys neminimos, todėl gali būti vartojamos apie tai nežinant.

EMCDDA nustatė, kad beveik pusė (48 proc.) iš 115 stebėtų interneto mažmenininkų siūlė pirkti „Spice“. Mažmenininkai buvo įsikūrę 14-oje Europos šalių, tačiau daugiausia jų buvo **Jungtinėje Karalystėje** (42 proc.), taip pat nemažai – **Rumunijoje** (15 proc.), **Arijoje** (7 proc.) ir **Latvijoje** (7 proc.). „Spice“ produktų aptikta ir psichoaktyviųjų medžiagų ar su jomis susijusių reikmenų parduotuvėse – „teisėtų kvaišalų“ prekybos vietose – mažiausiai devyniose ES valstybėse narėse (**Čekijoje, Vokietijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Austrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Jungtinėje Karalystėje**).

Susirūpinimas dėl sintetinių kanabinoidų kai kuriose šalyse (**Vokietijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Austrijoje, Lenkijoje** ir **Švedijoje**) paskatino imtis teisinių veiksmų uždraudžiant ar kitokiu būdu kontroliuojant „Spice“ produktus ir su jais susijusius junginius. Neseniai aptikti 27 rūkomieji žoliniai mišiniai, kuriais, naudojant įvairius pavadinimus (pvz., „Smoke“, „Sence“), prekiaujama internetu kaip „Spice“ alternatyva. Greitas „Spice“ pakaitalų atsiradimas rodo šios rinkos gebėjimą skubiai reaguoti į psichoaktyviųjų medžiagų teisinio statuso pakeitimus.

Šiandien **EMCDDA** direktorius **Wolfgang Götz** pasakė: „Bandymai apeiti narkotikų kontrolę prekiaujant nekontroliuojamomis medžiagomis nėra naujiena. Nauja yra tai, kad dabar tiriamas labai platus medžiagų asortimentas, vykdoma agresyvi prekyba produktais, kurie sąmoningai ženklinami klaidingomis etiketėmis, vis labiau naudojamas internetas ir rinka vis sparčiau reaguoja į kontrolės priemones. Jei „Spice“ yra to, kas mūsų laukia, skonis, Europa turės užtikrinti atsaką, padedantį susidoroti su šiuo vis grėsmingesniu iššūkiu.“

KITI POKYČIAI SINTETINIŲ NARKOTIKŲ RINKOJE

Neseni pokyčiai ekstazio rinkoje

Šiandien pateiktos ataskaitos duomenimis, daugumos iki 2007 m. ištirtų ekstazio tablečių sudėtyje buvo MDMA ar kitų į ekstazį panašių medžiagų (pvz., MDA, MDEA). Tačiau neseniai gauti pirminiai duomenys rodo, kad padėtis kai kuriose ES šalyse gali keistis. Pavyzdžiui, iš visų **Danijoje** ir **Nyderlanduose** konfiskuotų ar parduotų ekstazio tablečių beveik pusėje nerasta MDMA, tačiau tabletėse buvo mCPP ⁽⁶⁾.

Pokyčiai ekstazio rinkoje gali reikšti, kad pastangos užkirsti kelią naudoti pirmtakus (prekursorius) – kontroliuojamų cheminių medžiagų, iš kurių gaminami neteisėti narkotikai (žr. langelį, 4 skyrių), – yra vis sėkmingesnės. Viena iš ekstazio gamybos dabartinių pokyčių priežasčių galėtų būti MDMA sintezei naudojamo pagrindinio pirmtako (prekursoriaus) PMK stoka. Kol kas dar negalima pasakyti, ar šis pokytis yra laikinas, ar žymi svarbesnį rinkos kitimo procesą. 2010 m. **EMCDDA** ir **Europol** pateiks bendro ekstazio rinkos tyrimo rezultatus.

Europa ir toliau lieka pagrindine ekstazio gamybos vieta. Gamyba sutelkta **Nyderlanduose** ir **Belgijoje**, šiek tiek mažesniu mastu – **Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje** ir **Lenkijoje**. 2007 m. Europoje konfiskuota apie 13 milijonų ekstazio tablečių. Nustatyta, kad 10 milijonų suaugusių europiečių (15–64 metų amžiaus) ekstazį vartojo bent kartą gyvenime, o apie 2,5 milijono jų vartojo pastaraisiais metais. Dauguma vartotojų – jauni suaugusieji (15–34 metų amžiaus), iš jų apie 7,5 milijono yra bent kartą vartoję ekstazį, o apie 2 milijonai jų

vartojo pastaraisiais metais. Ekstazio vartojimo Europoje tendencijos apskritai yra stabilios (žr. GPS-21 pav., i ir ii dalis).

Metamfetaminas pamažu skverbiasi į naują teritoriją

Metamfetaminas dar tik skinasi kelią į stimuliuojančių narkotikų rinką Vakarų Europoje, kurioje vis dar vyrauja kokainas ir amfetaminas. Tačiau yra kai kurių ženklų, kad metamfetaminas pradeda skverbtis ir į naujas teritorijas.

Anksčiau Europoje daugiausia metamfetamino buvo suvartojama **Čekijoje**. Tačiau šiandien paskelbtoje ataskaitoje pranešama, kad šio narkotiko jau galima įsigyti šiaurinėje Europos dalyje, **Norvegijoje** ir **Švedijoje**, kur tradiciškai kaip stimuliuojantis narkotikas buvo vartojamas amfetaminas. Dėl rinkos veiksnių ir cheminių medžiagų pirmtakų (prekursorių) svarbos šio narkotiko gamybos punktai aptinkami **Lietuvoje**, dėl kurios geografinės padėties gali palengvėti metamfetamino pirmtako (prekursoriaus) BMK importavimas iš ES nepriklausančių šalių.

2007 m. Europoje užfiksuota beveik 4 500 metamfetamino konfiskavimo atvejų, iš viso konfiskuota apytikriai 340 kg šio narkotiko. **Norvegijoje** buvo daugiausia metamfetamino konfiskavimo atvejų (1 284) ir konfiskuotas didžiausias jo kiekis (167 kg). Antras pagal dydį Europoje metamfetamino kiekis (51 kg) konfiskuotas **Švedijoje** (žr. SZR 17 ir SZR 18 lenteles).

Europoje metamfetaminas tradiciškai gaminamas **Čekijoje**, mažo gamybinio pajėgumo „virtuvinėse laboratorijose“, kuriose nedideli šio narkotiko kiekiai paprastai gaminami asmeniniam ar vietos vartojimui (2007 m. aptikta apie 390 tokių laboratorijų). Tačiau dabar **Europolas** praneša, kad kitose Europos vietose, pvz., **Vokietijoje** ir **Nyderlanduose**, aptikta ir sunaikinta mažiau, bet didesnių šio narkotiko gamybos punktų ⁽⁷⁾.

Šiandien paskelbtoje ataskaitoje įspėjama, jog „atsižvelgiant į tai, kad metamfetamino galima pagaminti gana lengvai, ir vertinant žalingą poveikį, kurį šis narkotikas gali daryti visuomenės sveikatai, delsti negalima.“ Tai patvirtina **Slovakijos** pavyzdys, kurioje pastaraisiais metais gerokai padaugėjo su metamfetaminu susijusių problemų. Maždaug ketvirtadalis (26 proc.) pacientų, **Slovakijoje** pradedančių gydytis nuo narkomanijos, kaip pagrindinį vartojamą narkotiką nurodo metamfetaminą.

Komentuodamas šiandien paskelbtus rezultatus **direktorius Wolfgang Götz** daro išvadą: „Narkotikų rinkos vystymosi ir kitimo greitis rodo, kad dėl globalizacijos ir naujovių šalims išskyla vis daugiau iššūkių. Norint neatsilikti nuo šio kintančio reiškinio, būtina plėtoti ir dabartinį požiūrį į naujų psichoaktyviųjų medžiagų priežiūrą bei jų vartojimo kontrolę.“

Pastabos

2009 m. metinėje ataskaitoje pateikti duomenys apima 2007 m. arba paskutinius metus, apie kuriuos turima duomenų.

Šiame pranešime spaudai minimus skaičius ir lenteles galima rasti 2009 m. statistikos biuletenyje:

<http://www.emcdda.europa.eu/stats09>

Informacija apie visus *Metinės ataskaitos* produktus, pranešimus spaudai, paslaugas bei renginius ir nuorodos į juos pateiktos adresu:

<http://www.emcdda.europa.eu/events/2009/annual-report>

Šis pranešimas spaudai daugiausia pagrįstas ataskaitos komentaru ir 8 skyriumi.

⁽¹⁾ Daugiau informacijos rasite: <http://www.emcdda.europa.eu/drug-situation/new-drugs>

⁽²⁾ Išsamus medžiagų sąrašas pateiktas 2008 m. EMCDDA – Europolo metinės ataskaitos dėl Tarybos sprendimo 2005/387/JHA įgyvendinimo 2 priede: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index33227EN.html>

⁽³⁾ Sintetiniams kanabinoidams skirtas narkotikų aprašymas: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles>

⁽⁴⁾ 2008 m. kovo 3 d. ES Taryba priėmė sprendimą dėl 1-benzilpiperazino (BZP) apibrėžimo kaip naujos psichoaktyvios medžiagos, dėl kurios ES valstybėse narėse turi būti taikomos kontrolės priemonės ir baudžiamosios nuostatos. Žr.:

<http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index16783EN.html>

⁽⁵⁾ EMCDDA ataskaita dėl „Spice“: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers>

⁽⁶⁾ Nuo 2004 m. mCPP stebimas taikant ankstyvojo įspėjimo sistemą.

⁽⁷⁾ Žr. p. 20, EMCDDA ir Europolo ataskaitą „Metamfetaminas: Europos Sąjungos perspektyva pasauliniame kontekste“:

<http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index82068EN.html>

Taip pat žiūrėkite: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/methamphetamine>